

Florian Margan*

Quo vadis Slovenija – kam korakamo, kam gremo?

POVZETEK

V prispevku podajam nekatere poglede z makro in mikroekonomskega stališča, problematiko in položaj Slovenije v delni primerjavi z EU in Evrocono glede konkurenčne sposobnosti, predvsem pa z vidika nezaposlenosti, bega možganov in problematike mlade generacije t.i. generacije Y.

Ključne besede: konkurenčna sposobnost, delna ekonomska problematika, nezaposlenost.

1. Uvod

Ko sem bil na kratkem obisku na slovenski obali (*avgust 2014*) sem se nehote zapletel v pogovore s posameznimi občani in študenti iz raznih koncev Slovenije. Sogovorniki so me prepričevali, kako je v Sloveniji vse za nič in kako nam gre slabo zaradi pohlepnih in v večji meri nesposobnih, celo ne dovolj izobraženih politikov, ki lažjejo in jim je prvenstveni cilj poskrbeti zase (*pr. A.B.*) in ne misliti na preprostega, delavnega človeka, študenta ali upokojenca. Pravijo, da država ne zna zagnati gospodarstva, da propadajo prosperujoča podjetja iz konca osemdesetih let, da ne znajo ustvariti nova delovna mesta, zagotoviti pravično plačilo, da je izobraževalni program na vseh stopnjah šolstva nekvaliteten, da imamo preveč visokošolskih ustanov, ki so proizvajalke umetnih diplom, slabo in drago zdravstvo, previsoke plače v šolstvu z ozirom, da imajo veliko prostega časa, itd. Celo tako daleč so šli, da bi bilo po njihovem boljše, da nas nekdo vzame pod svoje okrilje (npr. Bavarci). Študenti so nezadovoljni, ker nimajo upanja za zaposlitev po končanem študiju. Presenetljivi odgovori so bili: »Komaj čakam, da zapustim to gnilo državo in grem v tujino poiskat neko delo«.

Da bi se razumeli – bivša vlada ali prejšnje so nam pokazale, kako so nesposobne, da v nekaterih primerih niso govorile resnice, predvsem v novejšem času (*zadolžitev, slabe banke, prosperiteta na makroekonomskem področju, znižanje zadolženosti itd.*) in da so bile totalno nesposobne ustvariti programe in ukrepe, ki bi izboljšali gospodarsko stanje. Trdim, da država ni tista, ki bo zagnala gospodarstvo. Gospodarstvo se bo zagnalo samo. Vloga država pri tem je, da ustvari pogoje in okolje, kjer bo lahko gospodarstvo zaživelo, seveda ob pravičnih in enakih pravilih za vse. Medtem je moralo gospodarstvo število delovnih mest zmanjšati za približno 100.000, da se je prilagodilo spremenjenim razmeram (predvsem dvigom in večji

obdavčitvi minimalnih plač). To pričakujemo od premiera Mira Cerarja in njegove vlade. Mu bo uspelo? To bo pokazalo že leto 2015. Da govorim resnico o gospodarsko-financi problematiki, se lahko prepričamo, če si ogledamo nekaj makroekonomskih podatkov za Slovenijo.

2. Nekaj makroekonomskih podatkov položaja Slovenije v Eu oziroma Evroconi

Javni dolg je ob koncu leta 2014 v Sloveniji znašal 30,339 mld. €, kar je **82,2% BDP** (*Umar: X/2014*). V državah z evrom 9.056,0 mld. €, v celotni EU 11.571,0 mld. € (*C. Pavlin: Delo*). Vrednostni papirji so z izjemo delnic v Sloveniji predstavljali 69,5 % javnega dolga, posojila 8,9 %, tuje valute in depoziti 0,3 % javnega dolga. Delež medvladnega posojanja je bil 3,3 % BDP. Največje povečanje javnega dolga in to za 7 % je imela Slovenija v zadnjem kvartalu leta 2013.

Na letni ravni je javni dolg povečalo 16 držav članic, 10 pa jih je zadolženost zmanjšalo. Dolg so največ povečale Ciper (24,6 %), Slovenija (23,9 %) in Grčija (13,5 %), zmanjšale pa Poljska (7,7 %), Nemčija (3,2 %) in Češka (2,2 %).

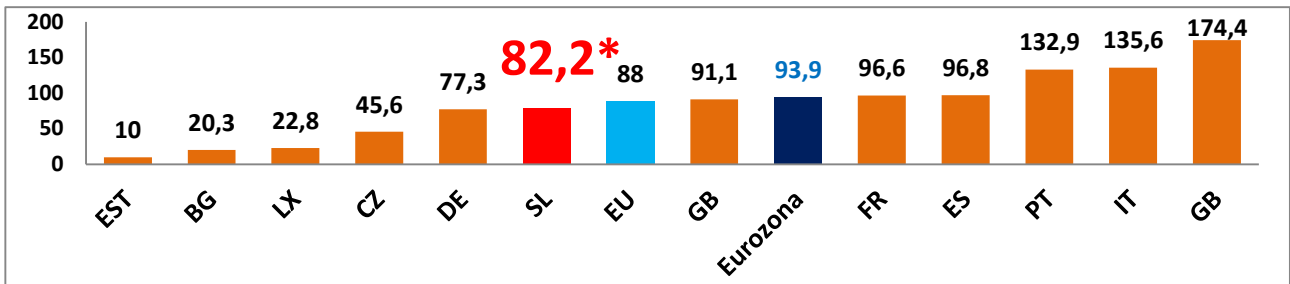
Graf 2 nam prikazuje konkurenčno sposobnost slovenskega gospodarstva v primerjavi z Evrocono v letu 2013/14 in razvitimi državami Evrocone za obdobje 2013/14 (*Xsavier Sala: WEF 2014*).

Iz priloženega grafa je razvidno, da Slovenija zaostaja tako v Evroconi kot za razvitimi državami evrocone. V letu 2013/14 se je položaj glede konkurenčne sposobnosti Slovenije nekoliko izboljšal v primerjavi z obdobjem 2011/12, vendar je zaostanek še vedno velik, npr. v razvoju finančnega trga (*slabe banke, težka dostopnost podjetij do kreditov itd.*) ali v prijaznem podjetniškem okolju. Kar se tiče zdravstva in osnovnega izobraževanja smo praktično na nivoju razvitih držav.

V tabeli konkurenčne sposobnosti nekaterih držav vidimo, da naša konkurenčna sposobnost izrazito pada v globalnem pomenu. To pripisujem dejstvu, da vlada bivše premierke v letu 2013/14 ni skoraj nič naredila za uspeh gospodarstva in finančne politike, kar bi dalo zagon slovenskemu gospodarstvu in zaradi česar bi postali konkurenčni na tujih trgih (*primer. novogoriškega investitorja, ki je preselil proizvodnjo v Italijo*).

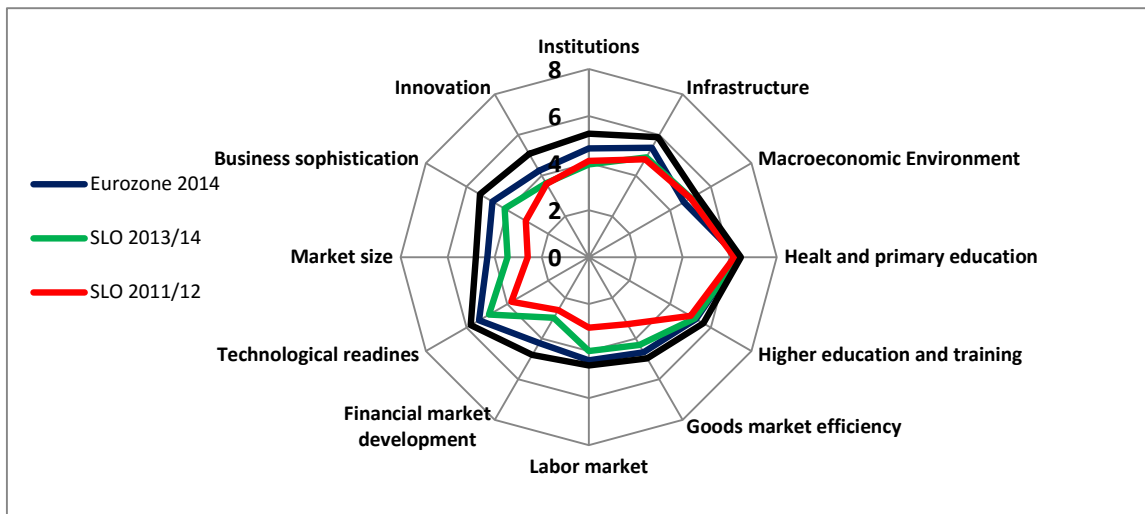
*Ekonomika Univerza, VŠE v Pragi in
Ekonomika Univerza, Poslovna fakulteta v Bratislavi.

Graf 1. Javni dolg prvega četrletja 2014 nekaterih držav EU v % BDP.

Vir: Eurostat: VII/2014, SURS: X/2014*.

Graf 2. Konkurenčna sposobnost Slovenije v primerjavi s konkurenčno sposobnostjo Eurocone in razvitimi državami Eurocone 2012 in 2014.

Vir: WEF: V/2014, The Global Competitiveness Index 2011/12, WEF: 2012.

Nasprotno, zelo se ji je mudilo prodati edino perlo trgovine v Sloveniji – Mecator!

Navedena tabela 1 potrjuje moje misli o tem, da smo imeli praktično najslabšo vlado v obdobju 2013/14, kar je razvidno iz spolnjenje tabele konkurenčne sposobnosti. Med prednostnimi nalogami je bivša premierka izpostavila stabilizacijo bančnega sistema, konsolidacijo javnih financ in pomen tujih neposrednih naložb. Vprašanje, ki si ga lahko ob tem zastavimo je, kaj od tega je bilo uresničeno? Konkurenčna sposobnost slovenskega

gospodarstva se ni izboljšala. Pr. državna sekretarka na ZZM Nemčije Cornelia Pieper je izjavila, da bodo morale vse države članice sprejeti potrebne reforme za zagotovitev večje konkurenčnosti, da bo EU lahko ohranila korak z novimi centri moči v svetu (*Finance: Poslovna konferenca Portorož 2013*). In kakšne načrte ima vlada v Sloveniji?

Še večji problem, zakaj zaostajamo s konkurenčno sposobnostjo za razvitimi državami in nekaterimi državami v tranziciji je ta, da Slovenija beleži dezinvesticije. Pr.: Slovenija

Tabela 1. Lestvica konkurenčne sposobnosti nekaterih držav na osnovi podatkov WEF - World Economic Forum.

	2013/14	2012/13	2011/12	2010/11	2009/10	2008/9	2007/8
CH	1	1	1	1	2	2	4
USA	5	5	4	2	1	1	1
DE	4	6	6	5	7	7	5
CZ	46	39	38	36	31	33	33
HU	63	60	48	52	58	62	47
SI	62	56	57	45	37	42	39
SK	78	71	69	60	47	46	41

Vir: WEF: 2007-2013/14.

je v letu 2013 po podatkih UNCTAD-a s strani tujih investitorjev beležila dezinvesticije v vrednosti 679 mil. \$ ter skromen odliv slovenskih neposrednih naložb v tujino v vrednosti 58 mil. \$. Slovenija relativno – gledano po prilivih in odlivih kot delež v bruto investicijah ali po vrednosti stanja neposrednih naložb kot delež BDP – zaostaja ne le za evropskim, temveč tudi za svetovnim povprečjem (*E. Repovž: Delo, 24.6.2014*). Podatki za leto 2013 uvrščajo Slovenijo na zadnje mesto v regiji Srednje in Vzhodne Evrope. Tako ne moremo biti začudeni, da smo na repu svetovnega industrijskega poročila, kar se tiče tujih naložb. Od 198 opazovanih držav smo na 191. mestu.

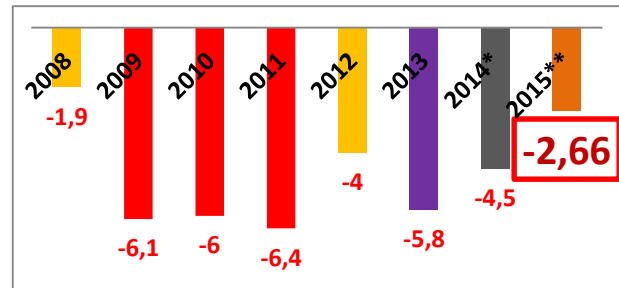
3. Nekaj mikroekonomskih podatkov Slovenije

V drugi točki sem delno prikazal položaj Slovenije v EU oziroma Euroconi. Prikazujem nekaj mikroekonomskih podatkov v Sloveniji (pr. javni dolg Slovenije, stopnja nezaposlenosti, saldo državnega proračuna, rast BDP v % na prebivalca itd.) v smislu razumevanje gospodarskega položaja v Sloveniji. Najprej prikazujem graf 3, ki prikazuje saldo državnega proračuna v odstotkih BDP.

Iz grafa 3 je razviden velik javnofinančni primanjkljaj v % BDP. Še vedno ne dosegamo predpisov s strani EU, ki narekujejo, da mora biti javnofinančni primanjkljaj največ 3%. Graf tako prikazuje neuspešno ekonomiko Slovenije.

Graf 4 prikazuje javni dolg v odstotkih BDP. Prikazujem ga glede na obdobja, ko so bili premieri Anton Rop (AR), Janez Janša (JJ), Borut Pahor (BP) in Alenka Bratušek (AB).

Graf 3. Javnofinančni primanjkljaj SLO v % DBP.

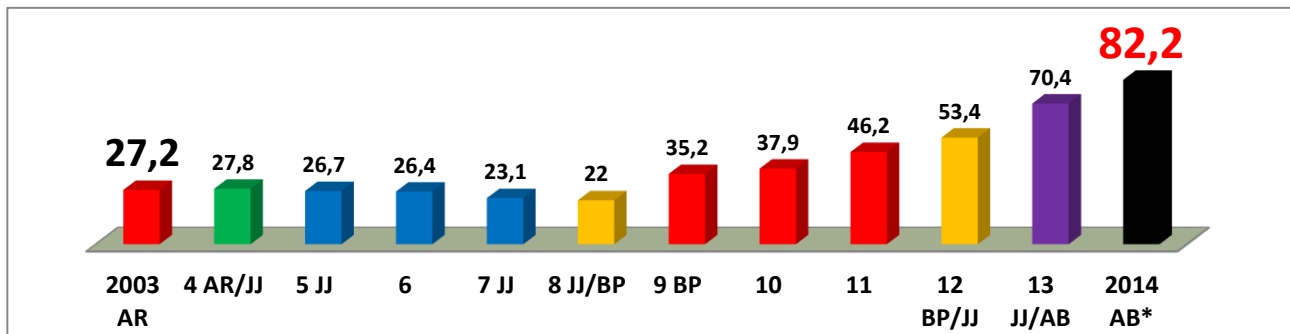

Vir: Eurostat: XII/2013, Finance: VII/2013,*SURS: IX/2014, Vlada MC: X/2014.

Iz grafa 4 je razvidno, da se je javni dolg glede na BDP največ povečal v času vlade Alenke Bratušek. Razlog so nedokončane reforme trga dela in zdravstva ter pokojninske reforme, ne konsolidirane javne finance, slabe banke, velika nezaposlenost, slaba inovativna dejavnost, preveliki državni aparat itd. To so tudi nekateri izmed vzrokov, ki so vodili k velikemu zadolževanju Slovenije, kar je razvidno iz naslednjih podatkov (*Statistični urad:2014*):

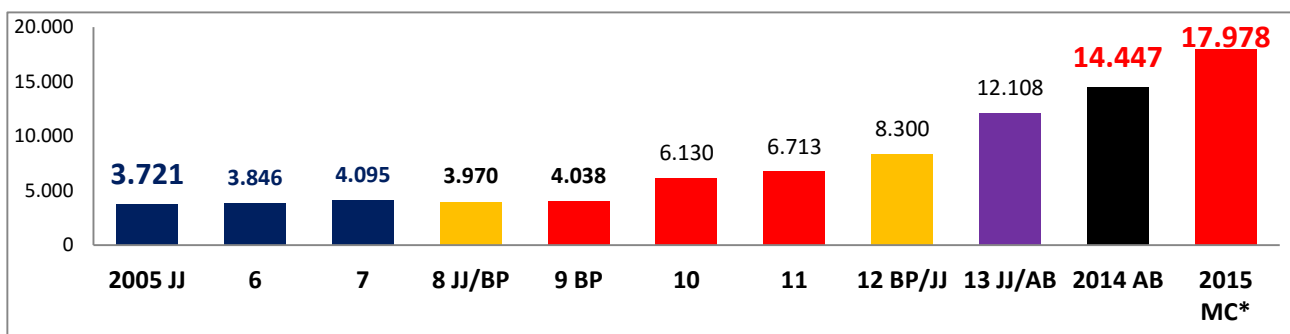
2004–2008 JJ	0,751 mld.€
2009–2011 BP	8.836 mld.€
2012 JJ	2.188 mld.€
2013–2014 AB	8.678 mld.€

Graf 4. Javni dolg Slovenije v % BDP.

Vir: Statistični urad: VII/2014, Umar: 2014, SURS: IX/2014, SURS: X/2014.

Graf 5. Dolg Slovenije na prebivalca v € času različnih mandatarjev.

Vir: Statistični urad: VII/2014, Umar: X/,2014, *FM: lastni izračun.

Zadolževanje Slovenije je pokazatelj, ki pove, da se je zadolževalo nesmotno in ne v prid gospodarstva. Graf 5 nam nazorno prikazuje, da se je dolg Slovenije zaradi prezadolževanja na prebivalca izrazito dvignil v letu 2014. Pričakujemo, da se bo ta dolg v času novega mandatarja v 2015 letu dvignil na 14.000 €, če ne bo prišlo do ozdravitve ekonomike in pozitivnih ukrepov na gospodarsko-finančnem ter socialnem področju.

V naslednjem grafu (graf 6) prikazujem rast BDP v odstotkih na prebivalca v obdobju med 2004 in 2014 nekaterih držav, med katerimi je tudi Slovenija. Kot vidimo iz grafa se je Slovenija zelo slabo odrezala, saj je v celotnem obdobju dosegla le 7% v primerjavi z Litvo, ki je v istem obdobju dosegla 55% rast BDP (*B.Kupec: Finance*).

4. Nezaposlenost, nerešljiv problem Slovenije

Pri pogledu na število nezaposlenih je Slovenija med državami EU med vodilnimi. Slabše uvrščene so po podatkih Evrostata le Grčija, Španija, Portugalska, Ciper in Hrvaška. Najbolj se je nezaposlenost povečala v letu 2013 in še raste. Kako bo v 2015? Predvidevam, da se bo nezaposlenost povečala na 15 % oziroma več v primeru, če nova vlada ne bo posvetila več pozornosti tujim vlaganjem in spodbudam gospodarstva v Sloveniji. Spodnji graf (graf 7) nam nazorno prikazuje stanje nezaposlenih v obdobju od leta 2003 pa do 2014.

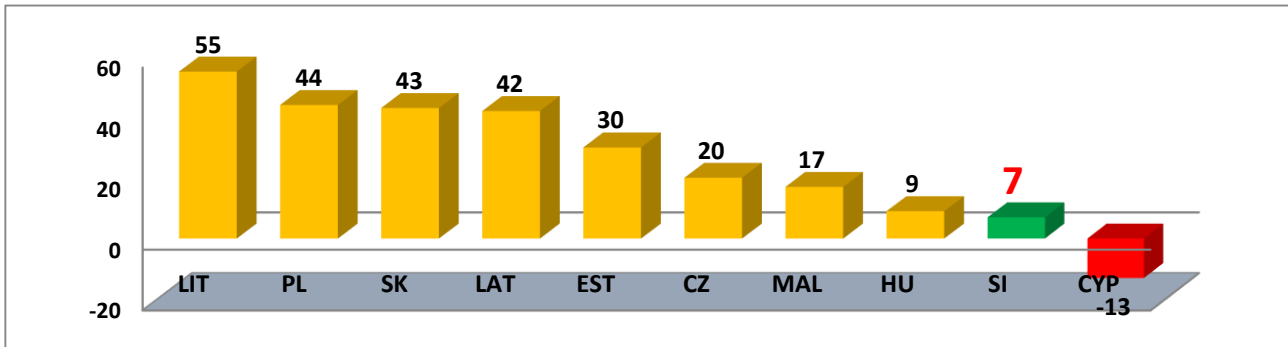
Največja nezaposlenost je v Pomurju, kjer po podatkih SURS-a (*20.8.2014*) dosega 17,9 %. S tem se uvršča med najvišjo v Sloveniji, kjer je na ta dan evidentirano 12,8 %

nezaposlenih. Točen pregled stanja nezaposlenih po podatkih statističnega urada Slovenije do leta 2013 nam prikazuje spodnja tabela 2, kjer lahko vidimo gibanje nezaposlenih v obdobju od 2005 pa do 2013 po starostnih razredih. Pomembno je opozoriti, da smo nezaposlenost do junija 2014 zmanjšali za 10,6 % ali za 12.491 od 129.843 nezaposlenih v mesecu januarju (*ZZZ RS, VIII/2014*).

Zelo zaskrbljujoči so podatki (zbrani na osnovi podatkov SURS-a iz leta 2012), ki nam prikazujejo odhod najbolj izobraženih kadrov z nazivom doktor znanosti iz Slovenije v obdobju 2001-2012. Gre za odhod 6.537 doktorjev znanosti. Žal nisem uspel pridobiti novih podatkov zaradi pomanjkanja časa. Prepričan sem, da ne bodo nič boljši. Je to dokaz, da je vladi oziroma vladnim strukturam vseeno, če odhajajo strokovnjaki v tujino? Bo Miro Cerar uspel preprečiti odhod teh kadrov? Sam menim, da ne, a vseeno upam, da bo začel ukrepati.

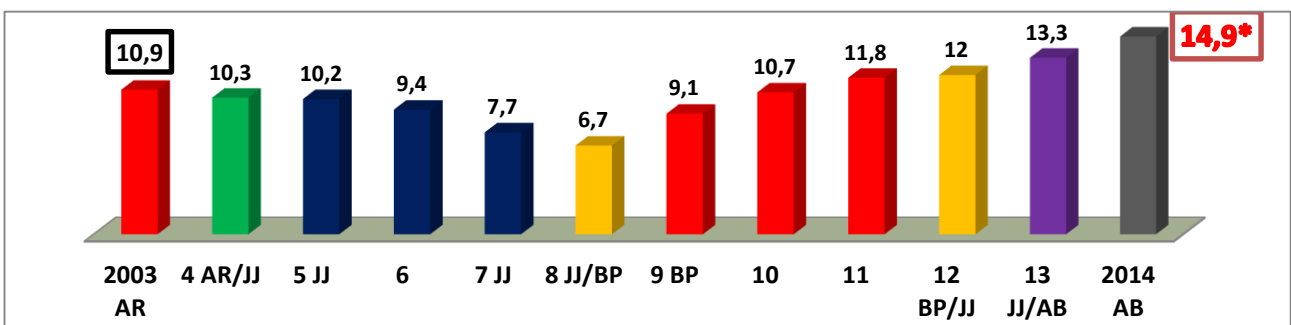
Bivše vlade v Sloveniji so se premalo zavedale, da so za uspeh pomembne inovacije, vizija, povečanje produktivnosti, dober odnos med zaposlenimi (motivacija – bolje plačati najboljše zaposlene), s partnerji slediti svetovnim trendom, timsko delo in omogočanje prihoda tujih naložb, kar bi odprlo nova delovna mesta. Le-ta bi se seveda ustvarjala tudi s pomočjo ustreznih in izobraženih kadrov. Prav tako bi morali v Sloveniji bolje plačati najboljše delavce, podpirati start-upe, izobraziti ljudi za industrijsko revolucijo 2030 in posodobiti šolski sistem, ki se ne prilagaja nenehnemu razvoju (pr. tiskalniki 3D, IT, digitalizacija itd.). Kljub posameznim uspešnim akcijam MZZ (strateški forum,

Graf 6. Rast BDP v % na prebivalca v obdobju med 2004 in 2014.

Vir: The Economist: 2014, IMF: V/2014, Finance: V/2014.

Graf 7. Število nezaposlenih v času raznih mandatarjev v Sloveniji od leta 2003 do 2014.

Vir: Statistični urad, VII/2014, Umar, 2014, Finance: 2014, * FM: lastni pogled.

Tabela 2. Brezposelnost.

Starostni razred	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
do 17 let	274	180	98	117	130	104	156	153	203
18–24 let	19.003	12.380	9.046	8.282	11.929	11.308	10.344	10.743	12.304
25–29 let	15.750	13.174	10.581	9.824	15.365	16.282	16.628	16.954	20.016
30–39 let	17.522	14.865	12.353	12.388	19.896	22.311	24.806	26.420	29.023
40–49 let	19.097	16.319	14.030	13.705	20.665	21.091	22.456	23.632	24.564
50–59 let	20.000	20.219	20.863	20.274	26.691	36.040	35.303	36.805	34.194
60 let ali več	929	1.166	1.440	1.649	1.996	2.885	3.061	3.354	3.711
Skupaj	92.575	78.303	68.411	66.239	96.672	110.021	112.754	118.061	124.015

Vir: RZZZ, 2014, Statistični urad RS, 2014.

srečanje podjetnikov s Kitajci, gospodarski obiski v tujini itd.) je tega vsekakor premalo. Nujno je potrebno širiti ekonomsko diplomacijo. Problem je denar in izkušeni strokovnjaki s prakso. MZZ jim namreč ne more omogočiti dela (zaradi notranjih predpisov, denarja, omejevanja zaposlovanja itd.) zaradi varčevanja v javni upravi.

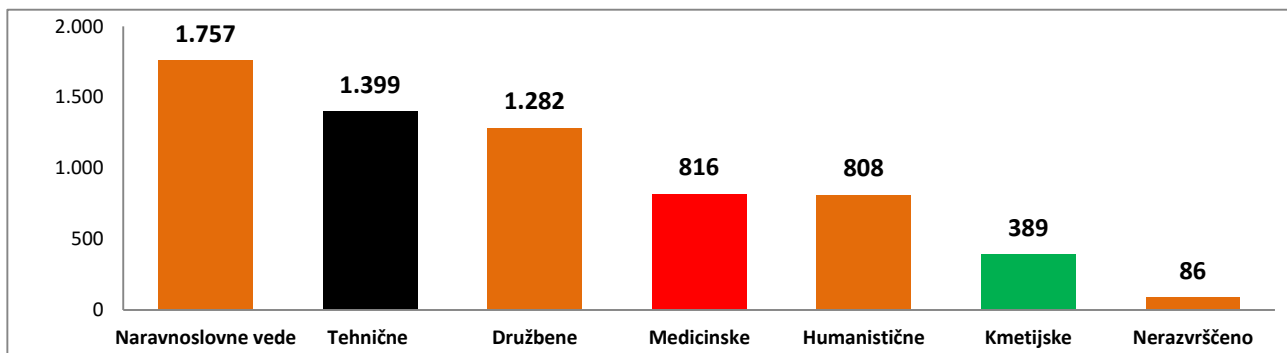
Na splošno so največja težava slovenskega gospodarstva v večinski državni lasti nesposobni in nekvalificirani vodilni menedžerji, ki na svetovnih lestvicah redno zavzemajo zelo nizka mesta. Pr. v nemški avtomobilski industriji, telekomunikacijah, elektroniki, elektronski industriji na IT področju in kemični industriji so vodilni direktorji večinoma doktorji inženirji. Pri nas pa vodilni v državnih podjetjih prihajajo večinoma z ekonomsko-poslovnih in pravnih ali celo družboslovnih fakultet (pr. Istrabenz) na podlagi političnih zvez, namesto da bi bili ob ustreznem ekonomskem znanju tudi strokovnjaki na svojem področju, česar se sicer držijo v nekaterih uspešnih slovenskih podjetjih v delni državni lasti (pr. Novomeška Krka). Poleg tega so fakultete s področja ekonomije, družboslovja in prava, vzemimo primer Univerze v Ljubljani (UL), tudi najbolj množične glede števila vpisanih študentov, kar samo po sebi ne zvišuje kakovosti znanja diplomantov. Primanjkujeja jim tudi število in mednarodna odmevnost rezultatov zaposlenih raziskovalcev. Pr. neto dohodki mladih doktorjev znanosti v češkem gospodarstvu so že zdaj večinoma veliko boljši kot tisti v Sloveniji, saj se v Sloveniji nikakor ne moremo odločiti, da bi uvedli socialno kapico.

Menim, da imajo slovenske univerze premalo mednarodno uveljavljenih raziskovalcev in razvojnikov, preveč profesorjev, medtem ko je registriranih raziskovalcev tako na univerzah kot še posebej na vladnih (državnih) inštitutih razmeroma veliko (pr. mladi fizik z odlično angleščino prodaja delovne rokavice za avstrijsko podjetje in ga je Inštitut Jožefa Štefana odpustil, ker ni denarja). Po številu raziskovalcev smo na vladnih inštitutih (svetovni) minimalno evropski rekorderji, kar je deloma ostanek sovjetske oblike organiziranja znanosti, prav tako kot mesečne apanaže članom SAZU (A. Igljč: Finance 2013). Zaradi ustanoviteljskih obveznosti se namreč pri nas za financiranje vladnih inštitutov porabi veliko proračunskega denarja mimo vseh razpisov in ne glede na dosežene rezultate.

Kakšna je rešitev? Država mora nehati skrbeti za državljana v njegovem celotnem življenjskem ciklu in mu posledično izdati primerno nižji račun. Mora pa mu omogočiti osnovne funkcije in pravno varnost ter ustvariti okolje, v katerem bo lahko zaslužil za svoje preživetje in preživetje družine. **Dobro delujoča socialna država je cesta k uspešni inovativni družbi in razvoju občanov** (pr. Danska).

Ob novi pokojninski reformi, ki povečuje število potrebnih delovnih let do odhoda do upokojitve, moram žal opozoriti, da predlagatelji niso ali niso hoteli upoštevati dejstva, da je potrebno ustvari dovolj novih delovnih mest, kjer bi generacije Y in starejši od 50 let lahko našli delovno mesto, ki bi jim omogočilo mirno pot brez stresa do pokoja. Ljudje bodo namreč morali delovno dobo nekje nabrati, nova bremena gospodarstvu pa so vse prej kot pot do novih delovnih mest. Zdaj gre predvsem

Graf 8. Število doktorjev znanosti, ki so zapustili Slovenijo v obdobju 2011-2012.

Vir: SURS 2012.

za mlade, prve žrtve izgubljenega slovenskega desetletja (*J. Ugovšek: Finance 2012*). Oblast jim mora vrniti izgubljeno prihodnost. V dveh desetletjih ni izpuhtela »družbena lastnina«, izpuhtele so etika, profesionalnost, nepoznavanje makro in mikroekonomskih zakonitosti in politika kot lepa čednost. Vse preveč je »ad hoc akcij« brez spremljajočih ekonomskih dejavnikov in neznanja oziroma neizobraženosti teh, ki nam nesmiselno kreirajo politiko.

Svojo vlogo igra tudi starost. Generacija Y (*mlajša generacija*) nima problemov s svojo samozavestjo, prezentiranjem svojih znanj, z znanjem tujega jezika in potovanji (*Erasmus, poceni leti do tujine itd.*), vendar pa ne odhaja na prakso v tujino ali da bi v veliki meri množično delala doma. To nikakor ne pomeni, da ji bo kariera v globalni firmi prednostno na razpolago, kot se na prvi pogled zdi. Podjetja pričakujejo kadre v starosti med 35 in 45 leti. Ti ljudje imajo namreč večinoma že odrasle otroke, nimajo problemov z bivanjem, družinske razmere imajo urejene tako, da se lahko v polni meri osredotočijo na delo. To je zahteva. Je pa res, da ima generacija Y takoj po končanem študiju velikokrat nerealne zahteve, kar se tiče osebnega dohodka in pogojev dela. Tako v Evropi, kot v Sloveniji prevladuje filozofija, da ima generacija Y za vse pravico. Pozablja, da si mora človek vse najprej zaslužiti. Generacija Y ima visoke cilje in pričakovanja, zaradi česar so lahko velikokrat razočarani.

Iz izkušenj vem, da absolventi niso pripravljene za delo v praksi, čeprav jim ne manjka samozavesti. Podjetja imajo vedno večji problem pridobiti kvalificirane zaposlene iz vrst absolventov (*pr. Češka, Slovaška, Slovenija*), predvsem iz tehnične stroke. Ugotavlja se, da jim v nekaterih primerih šole ne dajo dovolj znanja v času študija. Problematični so kadri iz strok, ki se hitro razvijajo (*IT, softverske aplikacije, digitalna tehnologija, telekomunikacije, visoko tehnološke obdelave, bioenergetika, robotika itd.*). Ne govorim o medicinskih sestrah in zdravnikih, ki nam primanjkujejo konstantno. Da ne govorim o tem, da so šolski učbeniki več ali manj prestari, nepopolni. Primanjkuje tudi strokovnih učiteljev, ki bi uvajali strokovne in sodobne metode učenja in se dodatno strokovno izobraževali. Zdi se mi, da imajo preveč dopusta v primerjavi z zaposlenimi na drugih področjih. Prav tako starejši učitelji mlajšim ne omogočajo delovnega mesta (*predvsem v osnovnih šolah*), saj imajo visoke plače v primerjavi z zaposlenimi v gospodarstvu in so zaščiteni kot beli medvedi na svojem delovnem mestu.

Resnica je, da je svet drugačen, se spreminja in če želiš obstati na trgu, se moraš konstantno izobraževati, slediti inovacijam, biti inovativen in prispevati čim več v perspektivo podjetja. Ne govorim pa o problematičnih študijskih programih, premalo praksah, neustreznem šolskem sistemu izobraževanja, prevelikem številu višjih in visokih šol (*praktično na vsakem koraku v Sloveniji*), hiperprodukciji študentov na naravoslovnih študijih itd.

Nekateri profesorji ekonomije nam zatrjujejo, da vidijo rast gospodarstva oziroma, da nas bo evropska rast izvlekla iz krize brez tega, da bi bilo potrebno spremeniti lastno slabo prakso, delati za interes davkoplačevalca, ne za interes politike, tajkunov, sindikatov, dobaviteljev, bankirjev. Taki državi ne bo nihče posojal, ne vanjo vlagal, kar opozarja tudi Toplakova (*S. Toplak: Finance*). Zato imam utemeljen strah, da bomo ostali

zombiji. Medtem pa nekateri profesorji pravijo, da ni potrebno preveč očistiti bilanc, ker bo to povečalo bančno luknjo ter da ni potrebno skrčiti 20 % javnega sektorja, čeprav ta ne dela dobro, ker bo to pomenilo umiranje na japonski način. Na Japonskem namreč nikakor ne morejo iz dolžniške krize že celih deset let. Država z zombi podjetji ne bo nikoli uspešna. Je to katastrofa za Slovenijo? Kaj kažejo zadnji podatki o rasti BDP v Evropi? Odgovor je slabe rezultate, krizo konkurenčne sposobnosti tako Evrocone, kot cele EU (*Margan: Bratislava, Ostrava, Rajecké Teplice, Brno*), kar sem opozarjal že v svojih strokovni literaturi. Povrh tega imamo še ukrajinsko krizo, nestabilni bližnji vzhod in še kaj. Univerze pozabljajo, da se svet spreminja in da nove tehnologije močno spreminjajo številne panoge. Poleg tega se ne znajo prilagajati in pozabljajo, da manjka strokovnih kadrov iz prakse.

5. Nekaj sklepnih misli

Menim, da nismo v krizi, le poslovni svet se je spremenil in to na daljši rok. Prav tako se je spremenil delovni trg. Problem je bil v tem, da pred krizo nismo dovolj usposabljali vodilnih kadrov v podjetjih. Le-ta niso dovolj investirala v znanje svojih zaposlenih pred krizo. Danes se več ne znajdejo in jih je strah, kajti svet gre neusmiljeno naprej. Boj za delovna mesta je neizprosna (*to ne velja za Slovenijo, kajti tam so slabi delavci, ki so zaposleni za nedoločen čas v javnih službah in državnih podjetij zaščiteni*).

Podjetja ne vedo kaj delati. Zelo malo zaposlenih doseže maksimalni dobiček, uvajanje novih izdelkov na trg oziroma povečane prodaje, da ne govorimo o inovacijah in razvoju. Ni krize, le z zelo trdnim poslovnim svetom se srečujemo. Ta ugotovitev je neprijetna, neusmiljena in zelo zahtevna pri nastopanju na globalnih trgih. Na to nismo dovolj pripravljene. Razumeti moramo, da je poslovni svet drugačen. V tem svetu ni prostora za tiste, ki gledajo na svojo zaposlitev lagodno in brezskrbno, brez odgovornosti, pa naj bodo to učitelj ali navadni delavci s polno ugodnostmi (*plačane malice, plačana potovanja na delo, regresi itd.*). Svet v krizi daje veliko možnosti tistim, ki so fleksibilni, inovativni in angažirani pri svojem delu kot tudi v vsakodnevnem izobraževanju. Novemu svetu se morajo z novimi učnimi prijemi prilagajati tako Univerze kot tudi celotni šolski sistem, javne institucije, podjetja itd., kajti drugače v novem poslovnem svetu zelo težko uspejo.

Glavni izziv za podjetja v oblasti ljudskih virov bo v naslednjih letih boj za talente. Globalni trg dela se nahaja v obdobju velikih sprememb. Na eni strani imamo veliko število ljudi brez dela, na drugi strani imajo podjetja problem zapolniti delovna mesta z visoko kvalificiranimi strokovnjaki. Je to paradokсна situacija, ko imamo na uradih dela povpraševanje po le teh, jih enostavno ni. Podjetja na uradih dela ne potrebujejo armade ljudi, ki nimajo zahtevane izobrazbe (strokovnosti). Poleg tega jih težko najdejo, kajti generacija Y pristopa k delu drugače in ne misli zaradi kariere žrtvovati svojega osebnega življenja, zato njihova cena na trgu raste.

Tako sledi, da v igro vstopa digitalna generacija Y, ki je ne zanima rutinsko delo in delo čez delovni čas, tako kot je to danes v podjetjih v navadi. Mladi ljudje se želijo izobraževati naprej in dajejo večji poudarek na daljšem osebnem razvoju. Klasične interakcije prostih delovnih mest nazadujejo in v pošte

prihajajo socialni mediji. Kdor želi pridobiti inovacijske, kreativne in navdušene ljudi, se mora temu podrediti. Prav tako morajo podjetja spremeniti delovno okolje, drugače najboljših talentov ne bodo pridobila na svojo stran (*pr., ko IT podjetje omogoča svojim zaposlenim variabilni delovni čas, možnosti rekreacije – igranje ping ponga, možnost masaže ipd.*).

Generacija Y (*ljudje rojeni v letih 1982–2000*) bo predstavljala v 2020 letu ½ svetovne delovne populacije (*v 2013 je v EU-28 v povprečju 18,4 % nezaposlenih generacije »Y«, Eurostat: 2014*). Gre za ljudi, ki so ambiciozni, pomemben jim je izgled in položaj, želijo svobodo, kreativnost in fleksibilnost. Zaradi kariere se ne bodo žrtvovali za delo v nasprotju s starši, ki niso imeli dovolj časa zase (*stres, strah pred izgubo delovnega mesta itd.*). Niso pripravljeni delati po delovnem času, ampak dajejo poudarek na »free live« oziroma na »work – life balance«. Prisotna je želja po skrajšanju delovne dobe, fleksibilnem delu in možnosti dela od doma. To ne pomeni, da delajo manj, ampak da delajo drugače. Pomemben je rezultat dela, ki ga opravijo za delodajalca. To je možno tudi v proizvodnji, pr. v obliki nastavljenih izmen in odmorov. Te forme benefitu bodo v prihodnosti odločale o tem, če bodo delodajalci na ta način pridobili v svoje vrste uspešne in talentirane ljudi. Pritisk na ugodno in dobro delovno okolje se bo postopoma zviševal in podjetja morajo že danes misliti na to. Odgovor na vprašanje, kaj lahko podjetja storijo, da pridobijo talentirane ljudi, se skriva v spodnjih vrsticah:

- uvedba fleksibilne delovne dobe in »home office« v smislu določenih dni v tednu ali mesecu ter stik z zaposlenimi (*porodniška, dopust v mejah normale*), podjetniške akcije, dodatno izobraževanje, seminarji itd.;
- omogočanje kulturne in skupne akcije, športnih in drugih pristočasnih dejavnosti (tudi s prisotnostjo družine zaposlenega);
- ustanovitev otroškega vrtca v podjetju in omogočanje prakse v podjetju otrokom zaposlenih.

Tudi vlada mora prispevati s svojimi ukrepi, da izboljša socialni položaj delovnega človeka, recimo s strukturalnimi spremembami, in sicer:

- urediti mora trg dela, izboljšati šolski sistem in infrastrukturo, uvesti davčno politiko, ki bo spodbujala naložbe in imigracijsko politiko, da bomo lahko privabili dobre, usposobljene kadre in strmeti k boljšemu poslovnemu okolju, razbremeniti stroške dela;
- podjetja morajo vlagati v razvoj in nove tehnologije in se širiti na tuje trge, a vlada jim mora to omogočiti s stimulansi (*podpora izvozu, kreditiranjem itd.*);
- sprejetje usklajenih dokumentov za višjo konkurenčnost, sistemsko povezovanje slovenskih podjetij, oblikovanje vstopnih točk v posameznih državah, predvsem v obmejnih trgih, reorganiziranje diplomatsko-konzularne mreže, oblikovanje slovenske poslovne znamke in mreže podjetniških ambasadorjev v tujini;
- država mora izkoristiti lokalne prednosti, ustvariti okolje, ki bo privabljalo tuje neposredne naložbe, povečati usposobljenost delavcev, se zaradi majhnosti

države specializirati na posameznih izbranih področjih in podpirati PPP projekte (EU jih, SI pa ne).

6. Sklep

Strategija Evropa 2020 se navezuje na Lizbonsko pogodbo, kar je opazno v petih osnovnih pravilih, ki bi jih morale izpolniti podpisnice v okviru desetletja. Govora je o zmanjšanju nezaposlenih za najmanj 75 %, zvišanju izdatkov za znanost, inovacijah, zvišanju visokošolsko izobraženih oziroma znižanju stopnje revščine in prizadevanju za bolj dinamičen razvoj družbe. Kot je razvidno iz realnosti se od tega ni nič uresničilo!

Za uspeh nujno potrebujemo vizijo, inovacije, povečanje produktivnosti, dober odnos med zaposlenimi (motivacija – *bolje plačati najboljše zaposlene*) in s partnerji, sledenje svetovnim trendom, timsko delo in omogočanje tujih naložb oziroma PPP projektov, kar bi omogočilo nastanek novih delovnih mest. Na to nas opominja tudi MDS, ki ugotavlja in hkrati opozarja na pomembna dejstva, navedena v spodnjih vrsticah:

- Gospodarstvo Slovenije je v globoki krizi, zato so potrebne korenite spremembe, da izstopimo iz začaranega kroga (takojsnja in pametna dokapitalizacija bank na poštenih bilancah bi morala biti prioriteta), vendar bo denar brez prestrukturiranja gospodarstva, finančnega sektorja in privatizacij za banke vržen stran.
- Odplačevanje dolga požre 90 % zaslužka podjetij. Nov stečajni zakon bo ključen za hitro prestrukturiranje podjetij in razdolžitev podjetij, ki lahko preživijo in hiter konec tistih, ki ne morejo. V prihodnje bo treba spremeniti zakon, da bo povsem usklajen z mednarodnimi dobrimi praksami.
- Državna pomoč nefinančnim podjetjem je neučinkovita, ubija menedžerske iniciative in dobre prakse upravljanja podjetij ter izkrivlja konkurenčnost.
- Potrebna bo nova pokojninska reforma. Nujno bo potrebno zmanjšati tudi število zaposlenih (20 %), plače v javnem sektorju, socialne transferje, subvencije in število občin v Sloveniji, kar ne bo enostavno.

Vse, kar v Sloveniji ta hip počnemo, pa je čisto nasprotje od priporočil MDS. Čim več hočemo skriti pod preprogo, nismo dosledni, razvleči hočemo naše okrevanje na prihodnjih 20 let, socializirati zasebne izgube z davkoplačevalskim denarjem ne zato, da bi ozdraveli, ampak zato, da bi skrili, kako smo toksični. Lep angleški izraz, ki bi ga moral razumeti MDS - *we just paid you lip service*. Naša največja kazen je, da nam MDS to dovoljuje. Kazen se bo poznala na vaši denarnici, na vaši plači in to takoj, če ste vezani na slovenski trg, ne na državne posle. Čez čas tudi na plačah javnega sektorja in šele dolgo potem, ali pa sploh ne, na premoženju interesov. Ne nazadnje smo po lestvici ekonomske svobode (*Fraser Institut, CDN, 2014*) na 105. mestu skupaj s Siero Leone in Namibijo. Največje omejitve v Sloveniji omenjena lestvica vidi v **prevelikem državnem aparatu, neprožnem trgu dela, v poudarjanju regulative, krčevitem davčnem primežu, negativnem odnosu do tujih naložb, netransparentni državni porabi in ne nazadnje veliki birokraciji in šibki pravni državi!**

Razumljiva je misel prodekana ljubljanske fakultete za elektrotehniko (*T. Kotnik: Finance 2013*), ki pravi, da ni mogoč noben zagon gospodarstva prek državnih naložb, dokler se država zadoljuje po visoki obrestni meri, razen tega pa slovenskih javnih financ v trenutnih razmerah ni mogoče sanirati z zviševanjem davkov. To bo samo zaostriilo stavko kapitala in izpad naložb. Brez povečanja zasebnih naložb v Sloveniji ni možna gospodarska rast. A kdo to posluša in bere? Skoraj nihče, kajti politikom je za to malo mar, pomembna je le njihova prosperiteta in zaslužek in ko mandat mine, pač bo kar bo.

Vse večja brezposelnost med mladimi Evropejci je resen problem in Slovenija ni izjema. Celotno večji od bančne in fiskalne krize. Ne moremo več ignorirati alarmantnih svaril uglednih evropskih humanistov, filozofov in sociologov, ki že dolgo opozarjajo, da bo imelo nesmiselno varčevanje in praznjenje državnih proračunov, iz katerih politiki financirajo banke, katastrofalne posledice. Ne samo zato, ker bo uničilo evropsko socialno državo, osiromašilo srednji sloj in »pokitajčilo« trg delovne sile. Posledice bodo širše, tudi medgeneracijske in celo varnostne (*radikalizem, skrajne ideologije, sovraštvo do tujcev itd.*). Na koncu pa bo zaradi izpada cele generacije Y in problematike starostnikov zaradi njihovega zamujenega razvoja škodo utrpelo tudi slovensko gospodarstvo.

Bo delno to rešil evropski semester? Kot poudarja EK strategija Evropa 2020 vsebuje vizijo socialnega tržnega gospodarstva Evrope za 21. stoletje. Samo razpravljanje, npr. o potrebnih reformah in nekatere določene gospodarske naloge niso dovolj. Manjka politična in moralna odgovornost politikov. To je problem, ki je praktično neresljiv, kar na splošno velja za Slovenijo.

Glavna naloga za izboljšanje stanja v Sloveniji bi morala biti zmanjšanje proračunskega primanjkljaja, sprejetje strategije upravljanja državnega premoženja, delna smotrna privatizacija oziroma solastništvo, strukturne reforme in ukrepi za razbremenitev gospodarstva. Prav tako bo potrebna nova pravičnejša pokojninska reforma, zmanjšanje števila zaposlenih v javnem sektorju med 20 do 30 %, znižanje ali celo ukinitvev nekaterih socialnih transferjev in subvencij, zmanjšanje plač v javnem sektorju (predvsem šolstvu) in prevrednotenje šolskega sistema kot celote (ni mogoče, da doktorski študij traja 3,5 leta – je to hiperprodukcija teh kadrov brez kakršnih koli izkušenj, nas stane, ter pelje v večjo krizo) in zmanjšanje števila občin v Sloveniji. Upam, da bo to premier in s tem nova vlada zmogla in nam starejšim ter generaciji Y zagotovila svetlo in pošteno prihodnost na pravičnih temeljih.

Literatura

1. Cveto Pavlin, Slovenija je v prvem četrtletju med članicami EU najbolj povečala javni dolg, DELO, 22.7.2014. Dostopno prek: <http://www.delo.si/gospodarstvo/finance/slovenija-je-v-prvem-četrtletju-med-clanicami-eu-najbolj-povecala-javni-dolg.html>.

2. Professor Xavier Sala-i-Martin, Columbia University, Chief Advisor of the Centre for Global Competitiveness and Performance, The Global Competitiveness Report 2011-2012 in 2013/14, World Economic Forum, Geneva, Switzerland 2011, ISBN-13: 978-92-95044-74-6, ISBN-10: 92-95044-74-6.
3. Finance, Portorož poslovna konferenca, 25.10.2013 <http://www.finance.si/8350136/Kli%C4%8Di-M-za-umor>.
4. Erika Repovž, Slovenija na repu tujih investicij, DELO, 24.6.2014 <http://www.delo.si/gospodarstvo/finance/slovenija-na-repu-tujih-investicij.html>.
5. Blažej Kupec, Slovenija poraženka med novimi članicami EU, Finance 2.5.2014 <http://www.finance.si/8801623/Slovenija-pora%C5%BEenka-med-novimi%C4%8Dlanicami-EU?src=clades>.
6. Aleš Iglíč, Slovenci smo svetovni prvaki v številu zaposlenih na državnih inštitutih, Finance, 7.1.2013 <http://www.finance.si/8330189/Ale%C5%A1-Igli%C4%8D-Slovenci-smo-svetovni-prvaki-v-%C5%A1tevilu-zaposlenih-na-dr%C5%Beavnih%C5%A1titutih?src=pj070113>.
7. Jure Ugovšek, Pokojninska reforma bo sesula konkurenčnost zaposlenih na minimalni plači, Finance, 7.12.2012 <http://www.finance.si/8328047>.
8. Simona Toplak, Še 20 let revščine, Finance, 30.10.2013 <http://www.finance.si/8350367/Simona-Toplak-%C5%A0e-20-let-rev%C5%A1%C4%8Dine?src=pj301013>.
9. Dr. Florian Margan, 2012, Waiting for the Euro-zone economy in 2012/13 growth or decline? Ekonomicko-správní fakulta, Masarykova univerzita Brno, 15.6.2012.
10. Dr. Florian Margan, 2012, Konkurenceschopnost EU v kontextu globalizované ekonomiky, ICEI 2012,
11. Ekonomická fakulta, Ostrava. Dr. Florian Margan, 2013, The competitiveness in the EU on the context of the globalized economy, Medzinárodná vedecká konferencia – Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dosledky, Univerzita v Žiline, Rajecké Teplice, Slovenská republika, 9-10/10.2013.
12. Dr. Florian Margan, 2014, Competitiveness of European countries and what is the role Europe Strategy 2020, Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, Virt.
13. Dr. Florian Margan, 2014, What is the perspective eurozone and why is important bank union, Ostrava, VŠB, Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta.
14. Tadej Kotnik, Slovenci pozno v prvo službo, pa zelo zgodaj v pokoj, Finance, 30.10.2013 <http://www.finance.si/8350393/Slovenci-pozno-v-prvo-slu%C5%BEbo-pazelo-zgodaj-v-pokoj>.

15. EUROSTAT, Zaměstnanost a sociální politika, Měsíčník EU aktualit, č. 132, X/2014 <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/2014711STO52241/html/international-Youth-Day-hoe-the-EU-is-working-to-reduce-unemployment>.
16. Fraser Institut, Kanada.
17. Aleš Perčič, Slovenija po ekonomski svobodi v družbi Siera Leone, Namibije in Bolivije, Finance, 8.X.2014 <http://www.finance.si/8810716/Slovenija-po-ekonomski-svobodi-v-dru%C5%BEbi-Sierre-Leone-Namibije-in-Bolivije>.